

SERİ
SERIES
SERIE
SÉRIE

A

CİLT
VOLUME
BAND
TOME

51

SAYI
NUMBER
HEFT
FASCICULE

2

2001

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
D E R G İ S İ

REVIEW OF THE FACULTY OF FORESTRY,
UNIVERSITY OF ISTANBUL

ZEITSCHRIFT DER FORSTLICHEN FAKULTÄT
DER UNIVERSITÄT ISTANBUL

REVUE DE LA FACULTÉ FORESTIÈRE
DE L'UNIVERSITÉ D'ISTANBUL

ULUS PARKI'NDA KULLANICI AÇISINDAN PEYZAJ DEĞERLENDİRMESİ

Doç. Dr. Hakan ALTINÇEKİÇ¹⁾
Y. Doç. Dr. İ. Müge (ÖZGÜÇ) ERDÖNMEZ¹⁾

Kısa Özet

Kent mekanı üzerinde çeşitli olumlu etkileri olan açık-yeşil alan birimlerinden parklar, kullanıcıların doğayla bütünleşme, dinlenme, eğlenme vb. rekreasyon gereksinimlerini karşılayan kentsel yeşil alanlardır. Kent halkı için bu kadar önemli işlevlere sahip parkların, kullanıcı açısından peyzaj değerlendirmesinden edinilecek sonuçlar, mevcut parkların zaman içinde yeniden ele alınarak, düzenlenmesiyle daha yararlı biçimde kullanılmasına olanak yaratabilecektir. Ayrıca bu değerlendirmelerle belirlenecek sonuçlar, yapılacak başkaca parkların planlama, tasarım ve uygulama aşamalarında peyzaj mimarlarına yön verecektir.

İstanbul Metropolü'ndeki Ulus Parkı'nda söz konusu değerlendirmenin yöntem ve tekniği uygulanarak gerçekleştirilen bu araştırma ile yukarıda belirtilen amaçlara uygun saptamalar yapılmaya çalışılmıştır.

1.GİRİŞ

Parklar, yoğun kent yaşamından bunalan kent halkının, doğayla bütünleşme, çeşitli rekreatif gereksinimlerini karşılama gibi isteklerine olanak sağlayan kentsel yeşil alan birimlerindedir. Ayrıca hem kentiçi yeşil alan miktarı üzerinde hem de kentin karakterini oluşturmada önemli bir rol oynarlar. Bu nedenle, yüzölçüm olarak miktarlarının artırılmasının yanı sıra, dağılımlarının dengeli, ulaşılabilirliklerinin uygun duruma getirilmesi ile içerdikleri fonksiyonların yeterli ve çağdaş öğelerle donatılması konularına da gereken önem verilmelidir (YILDIZCI, 1982; ALTINÇEKİÇ, 1996).

Planlama aşamasında, parkı kullanacak kişilerin, istek ve beklentilerinin çeşitli yöntemlerle belirlenmesine karşın, parkın gerçekleştirilmesi sonrasında kullanıcıların parkla ilgili izlenim ve tepkilerini ölçen çalışmalara oldukça az rastlanmaktadır (ÖZGEN, 1990). Oysa bu tür çalışmalar, hem mevcut parkların zamanla değişen beklenti ve isteklere uygun bir şekilde revizyonuna olanak sağlayacak, hem de gerçekleştirilecek diğer park mekanlarının planlama ve uygulamalarında peyzaj mimarlarına yol gösterecektir.

¹⁾ İ.Ü.Orman Fakültesi, Peyzaj Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı

2. ARAŞTIRMA ALANININ TANITIMI

Araştırma alanı olarak seçilen Ulus Parkı, İstanbul'un Avrupa yakasındaki Ulus semtinde yer almaktadır. Park alanı, Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprülerinin görüş alanı içerisinde olup yüksek bir peyzaj potansiyeline sahiptir. 35 bin metrekarelik alanın İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından istimlak edilmesiyle 1993 yılında gerçekleştirilen parkta toprak içerisine gömülmüş tek katlı bir restoran, bir adet çay bahçesi (cafe), bir adet cafe bar, bir çocuk oyun alanı, su gösterilerine uygun kaskatlı büyük havuzlar ve yapay mağaralar, su oyunlarını izleyebilmek için bir amfiteyatro ile açık otopark alanı bulunmaktadır. Söz konusu restoran (Sunset) ve cafe-bar (Ulus 29) Belediye tarafından kiraya verilmiş olup, özel kişilerce işletilmekte ve ayrı birer girişleri bulunmaktadır.

Parkın bitkilendirilmesinde Boğaz özelliğini yansıtan, Ihlamur (*Tilia argentea*), Erguvan (*Cercis siliquastrum*) ve Fıstık çamı (*Pinus pinea*) gibi ağaçların yanısıra kaya bahçesi ve su bitkilerine de yer verilmiştir (İ.B.B.D 1994). Ancak peyzaj projesinde yer almasına karşın, pek çok bitki türünün parkta bulunmadığı ve sayısal olarak da eksik getirildiği gözlenmektedir.

Ulus Parkı'nın, biri Ulus'taki Adnan Saygun Caddesi'nden, diğeri Kuruçeşme yönündeki Kireçhane Sokağı'ndan olmak üzere iki ana girişi bulunmaktadır. Ancak Ulus'taki girişi birincil öneme sahip olup, her iki girişte toplam 55 araçlık otopark alanı yer almaktadır. Parkın en önemli fonksiyon alanı, arazinin eğiminden yararlanılarak oluşturulmuş olan ve en üst kademesi ile en alt kademesi arasında 30 m lik bir yükselti farkı olan ve yapay kayalarla oluşturulmuş olan kaskatlı havuz ve gölettir.

Bakım çalışmalarındaki yetersizliğin somut olarak gözleendiği parkta bu olumsuzluk, özellikle bitkilendirilmiş alanlarda daha yoğun olarak görülmektedir.

Park alanı iklimatik etkilere çok açık olduğundan kış dışındaki mevsimlerde ve özellikle tatil günlerinde oldukça yoğun olarak kullanılmakta olup, aşırı eğim nedeniyle oluşan çok sayıda merdivenin yorucu etkisinden dolayı, kullanıcılar ağırlıklı olarak Ulus girişinden parka gelmektedirler.

3.YÖNTEM VE MATERYAL

Araştırmada kullanılan yöntemi, konu ile ilgili literatürlerin incelenmesi, arazide gözlem çalışmaları, biliş haritalaması, anket tekniği ve anlamsal farklılaşım tekniği olarak beş kısımda ele almak mümkündür.

Öncelikle konuyla ilgili olarak araştırmalar yapan LYNCH (1960),KÜLLER (1972), ÖZGEN (1982),(1990), ÖZBİLEN (1984) ve ÖZGÜÇ (1999)'ün araştırmaları incelenmiştir.

Biliş Haritalaması Tekniği (Cognitive Mapping), toplumun çevre hakkındaki imajlarını belirleyip, çevreye tasarım önerileri getirmek için geliştirilen bir tekniktir (LYNCH, 1960). Bu yöntemde önemli olan neyin algılandığı değil önceki deneyimler sonucu çevre hakkında elde edilen bilgidir. Çevreden kısa sürede edinilen bilgiler sonucu elde edilen bilişler tasarımda önemli bir veri olarak kullanılabilirler. Bu yöntem ile ilgili olarak CHOWN (1999), insanların biliş haritalaması modelinin oluşturulması ile çevre ve bilgi arasındaki ilişkilerin sorgulanmasına ilişkin çalışmalar yapmıştır. ISAACS (2000) ise bilişim haritalaması ve görüşme yöntemini kullanarak kişilerin estetik deneyimleri ve davranış şekilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir.

Araştırmada kullanılan anket ise iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm "Anlamsal Farklılaşım" (Semantic Differential) tekniği kullanılarak yapılmıştır. Anlamsal farklılaşım, estetik anlamın ölçülmesi amacı ile kullanılan bir tekniktir (KÜLLER 1972). Kişisel öznel değerlendir-

melerde, daha çok grup değerlendirmelerinde kullanılan bu yöntem, mekanların görsel açıdan değerlendirilmesi amacıyla da kullanılmaktadır.

Bu tekniklerin uygulanması aşamasında, denek olarak çeşitli grupların bir araya toplanma gücünü nedeniyle bir grup öğrenci ile çalışmalar yapılmıştır. İ.Ü. Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümünden 50 öğrenci araştırma alanına götürülerek gezdirilmiş, park kısaca tanıtıldıktan sonra yaklaşık bir buçuk-iki saat kadar da yalnız gezmeleri sağlanmıştır.

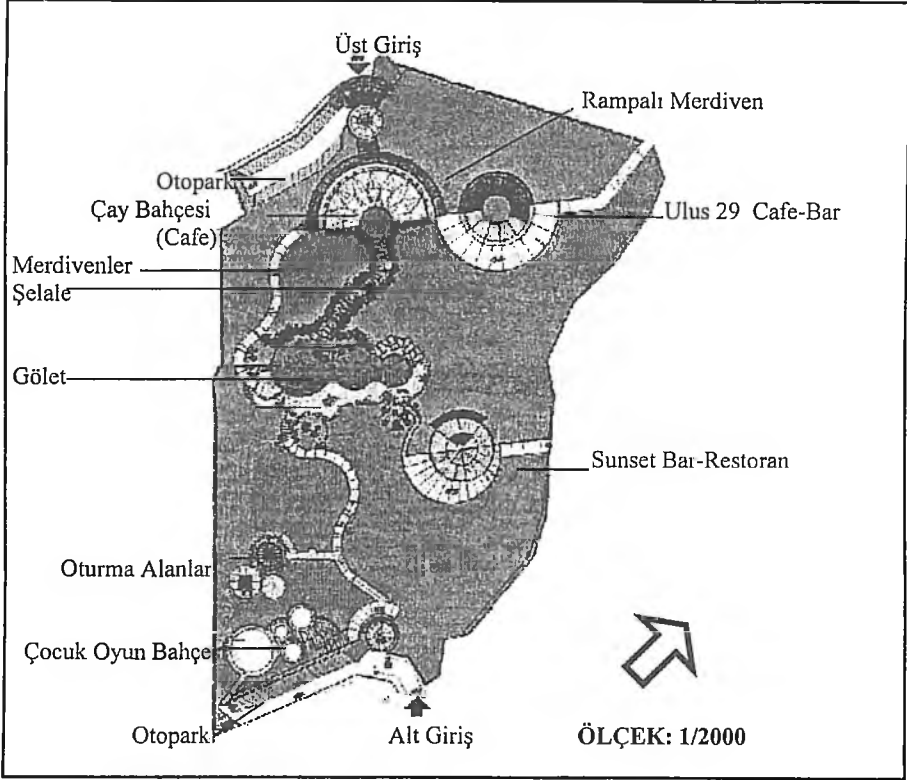
3.1 Biliş Haritalaması ve Anket

Öğrencilerin parkı gezmelerinden bir hafta sonra sınıfta biliş haritalaması ve anket uygulaması yapılmıştır. Bu amaçla öğrencilere A4 normunda boş dosya kağıdı ve anket formu dağıtılmıştır. Kağıda yaklaşık 10 dakika süre içinde parkı basitçe tanımlayacak şekilde önemli gördükleri öğeleri çizerek ve adlarını yazarak anlatmaları istenmiştir. Bu sürenin sonunda anket formu dağıtılarak alanla ilgili soruları yanıtlamaları sağlanmıştır.

Daha sonra deneklerin çizdikleri krokiler, alanın daha önce aydıngere çizilmiş planı üzerine konarak (Şekil 1) incelenmiş, belirli sınırlar içinde gerçeğe yakın çizilenler 2 puan yakın çevrede bulunanlar 1 puan, hiç hatırlanmayanlar ise 0 puanla değerlendirilerek tabloya işlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: Biliş Haritası Değerlendirmesi I
Table 1: Cognitive Mapping Assesment I

Çizilen Öge	Çizen Denek Sayısı	Doğru Çizenx2	Yaklaşık Çizenx1	Toplam Değer	Öge Çizilme Sırası ve Frekansı		
					1	2	3
1 Ana (Üst) Giriş	50	100	0	100	8	30	0
2 Geniş Su Yüzeyi	50	50	25	75	25	8	5
3 Şelale	45	10	40	50	0	10	2
4 Çocuk Oyun Alanı	43	40	23	63	0	0	14
5 Çay Bahçesi	36	0	36	36	0	2	0
6 Yollar	25	22	14	36	0	0	0
7 Merdivenler	15	10	10	20	0	0	0
8 Otopark	15	30	0	30	0	0	0
9 Alt Giriş	10	10	10	20	0	0	0
10 Kuytu Oturma Alanları	5	0	2	2	0	0	0
11 Rampalı Merdivenler	2	0	2	2	0	0	0
12 Aydınlatma Elemanları	0	0	0	0	0	0	0
13 Çöp Kutuları	0	0	0	0	0	0	0
14 Suni Taş Bank	0	0	0	0	0	0	0
15 Bitkilendirme	0	0	0	0	0	0	0

Şekil 1: Biliş haritalaması değerlendirmesinde kullanılan basit park planı

Figure 1: Simple plan of the park used for the assesment of the cognitive mapping

Anket değerlendirilmesi ise biliş haritalaması ile ilişkili olarak ele alınarak Parkın belirgin ve tanımlı kolay öğeleri, en çok beğenilen öğeler, sayı ve nitelikçe yetersiz öğeler, Parkta bulunması arzu edilen öğeler ve peyzaj düzenlemesi ile ilgili öğeler Bilişim Haritalaması ve Anket Sonuçları Tablosunda gösterilmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Bilişim Haritalaması ve Anket Sonuçları
Table 2: Cognitive Mapping and Questionnaire Results

	Parkın Belirgin ve Tanımı Kolay Öğeleri					Parkta En Çok Beğenilen Öğeler			Parkta Sayı ve Nitelikçe Yetersiz Öğeler			Parkta Bulunması Arzu Edilen Öğeler			Peyzaj Düzenlemesi ile İlgili Sorunlar			
	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Parkta Mercuri Fonksiyonlar	Ana (Üst) Giriş	6	5	8	6	2	6	7	6	0	5	10				0	0	6
	Alt Giriş	1	0	7	9	7	0	0	0	0	11	12				0	10	8
	Yollar	3	6	5	6	9	0	1	2	2	2	3				0	0	0
	Rampalı Merdivenler	1	2	6	0	3	1	3	1	3	0	0				0	0	0
	Merdivenler	8	8	10	5	2	1	2	0	2	0	0				7	0	5
	Geniş Su Yüzeyi	11	12	0	0	0	17	12	6	1	2	0				0	0	0
	Şelale	13	8	7	6	0	13	10	3	2	1	0				0	0	0
	Çocuk Oyun Alanı	2	3	2	9	8	3	5	12	7	6	1				5	7	12
	Çay Bahçesi	3	5	4	4	10	6	7	16	0	0	0				0	0	0
	Otopark	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0				0	0	0
	Kuytu Oturma Alanları	0	0	0	0	5	2	2	2	2	3	5				7	5	6
	Aydınlatma Elemanları	0	0	0	2	0	0	0	0	5	1	1				2	5	0
	Çöp Kutuları	0	0	0	1	1	0	0	0	3	0	2				5	8	5
	Suni Taş Banklar	0	0	1	2	3	1	1	0	5	3	1				4	0	8
Bilgilendirme	0	0	0	0	0	0	0	2	18	14	15				20	15	0	
Parkta Bulunması Arzu Edilen Donatılar	Daha Fazla Bank												9	10	12			
	Gölgeli Alanlar												15	6	5			
	Çeşme												6	7	8			
	Yönlendirici Levha												1	1	4			
	Tuvalet												3	5	0			
	Heykel												2	1	0			
	Telefon Kutübesi												4	7	13			
	Satış Birimi(Büfe)												10	13	8			

3.2 Anlamsal Farklılaşım

Biliş haritalaması ve anket çalışmasının ışığı altında 9 öğe seçilerek bunların diaları çekilmiştir (Şekil 2). Bu diaları anlamsal farklılaşım tekniğine göre değerlendirmek amacı ile 12 adet sıfat çifti seçilmiştir. Bunlar sırası ile tasarımı değerlendirmede en çok yardımcı olacağı düşünülen ;

- Hoş-Hoş değil
- Çevreye uyumlu-Çevreye uyumsuz
- Etkileyici-Etkileyici değil
- Dinlendirici-Dinlendirici değil
- Özgün-Sıradan
- Beğenilen-Beğenilmeyen
- Bakımlı-Bakımsız
- Rahatlatıcı-Tedirgin Edici
- İlginç-Sıkıcı
- Sade-Süslü
- Düzenli-Düzensiz
- Sakin-Uyarıcı

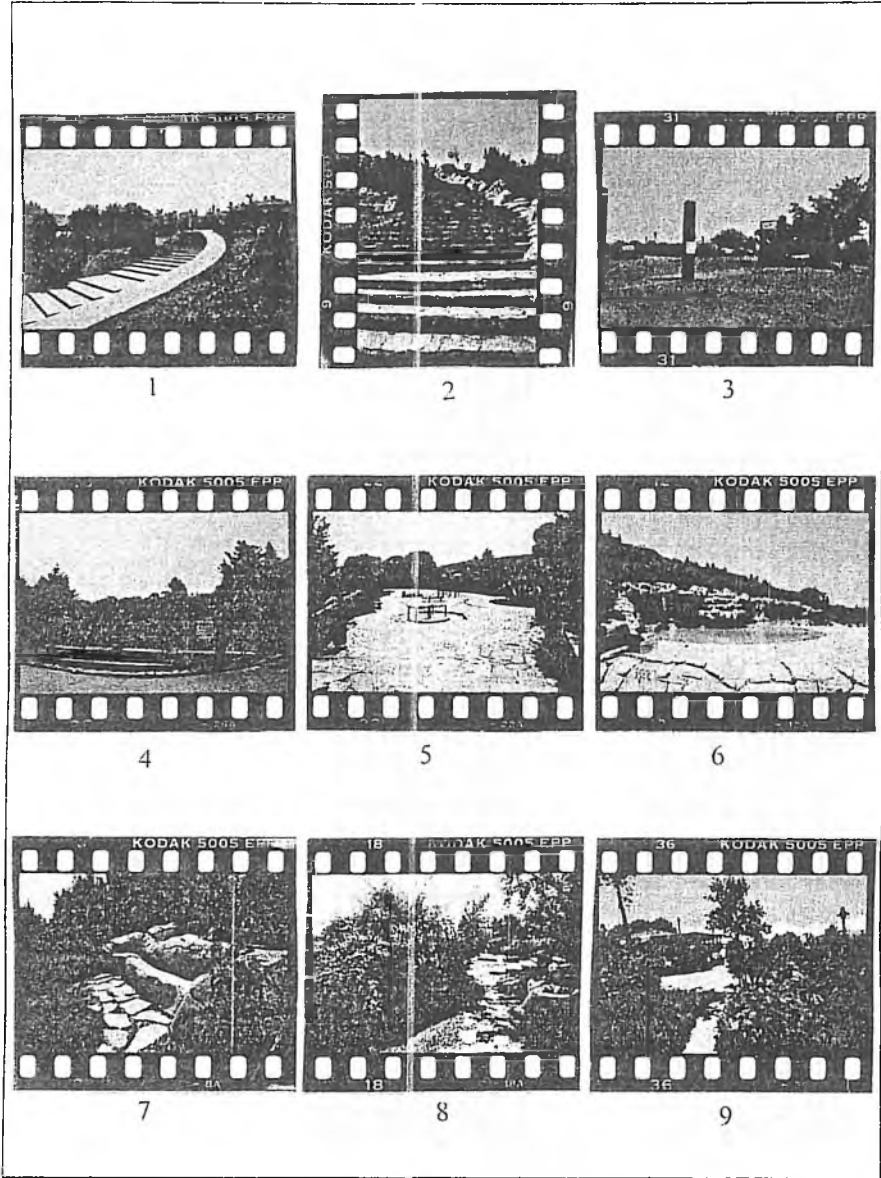
sıfat çiftleri olarak ele alınmıştır.

Anlamsal farklılaşım tekniğinin uygulanması aşamasında, deneklere dialar sırası ile 90'ar saniye ara ile gösterilmiş ve her bir dianın gösterilmesi sırasında kendilerine dağıtılan anket cetveli üzerine (Tablo 3), her bir sıfat çifti için -2, -1, 0, 1, 2 puanlarından birini vererek değerlendirmeleri istenmiştir.

Anketlerin değerlendirilmesinde deneklerin her bir sıfat çifti için işaretledikleri puanların dökümü yapılmış ve değerlendirmenin daha kolay olabilmesi için -2, -1, 0, 1, 2 değerleri 1, 2, 3, 4, 5 rakamlarına çevrilerek her sıfat çifti için ayrı olmak üzere, her deneğin her bir diaya vermiş oldukları puanlar tablolara işlenerek değerlendirmeleri yapılmıştır. Değerlendirme aşamasında her bir sıfat çifti için her bir deneğin vermiş olduğu puanların ortalaması alınmıştır.

Elde edilen puanların, değerlendirmeyi kolaylaştırmak üzere, gruplandırılması yapılmıştır. Puanlama 1 den 5'e kadar yapılmış olduğundan 1-5 arası 5 eşit parçaya bölünerek yapılacak gruplandırma hassasiyeti azaltarak, bazı gruplarda yığılma yapabileceğinden, her bir grup kendi içinde maksimum ve minimum değerleri alınarak 6 gruba ayrılmıştır (ÖZGÜÇ 1999).

Daha önce elde edilen sıfat çift değerleri oluşturulan bu gruplara yerleştirilerek alanın sıfat çiftleri açısından genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

Şekil 2: Anlamsal farklılaşım testinde kullanılan dialar
Figure 2: Slides used in semantic assesment

Tablo 3: Anlamsal Farklılaşım Test Formu
Table 3: Assessment Form Semantic Differential

GIA NO	SIFAT ÇİFTLERİ																									
	Hoş değil		Hoş		Çevreye uyumlu		Çevreye uyumsuz		Etkileyici		Etkileyici değil		Dinlendirici		Dinlendirici değil		Ozgün		Biseden		Başarılan		Başarılmayan			
	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	
1																										
2																										
3																										
4																										
5																										
6																										
7																										
8																										
9																										

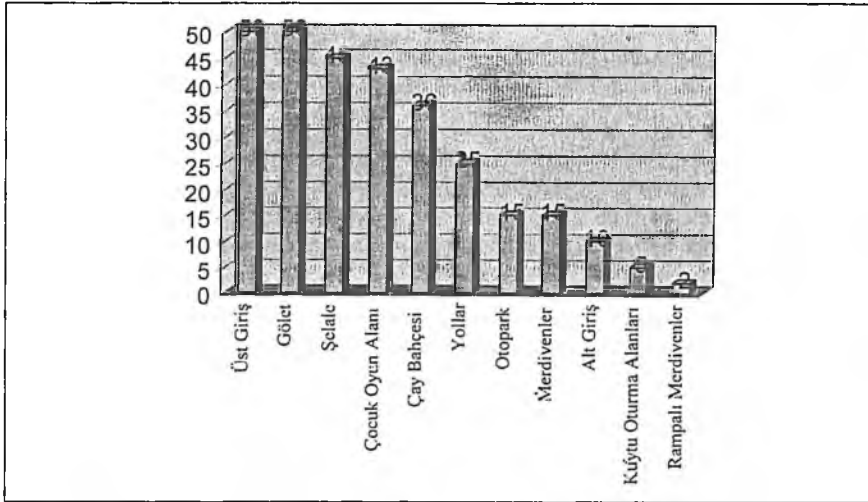
GIA NO	SIFAT ÇİFTLERİ																													
	Bakımsız		Bakımlı		Rahatsız		Rahat		Tedirgin Edici		İlgilenc		Sıkıcı		Sade		Süslenmiş		Düzensiz		Düzenli		Bakın		Uyarıcı					
	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2	-2	-1	0	1	2
1																														
2																														
3																														
4																														
5																														
6																														
7																														
8																														
9																														

4. BULGULAR

Biliş haritalaması ve anket değerlendirmesinden elde edilen bulgular ile anlamsal farklılaşım testinin bulguları iki ayrı başlık altında toplanabilir.

4.1 Biliş Haritalaması ve Anket Bulguları

Araştırma alanında bulunan ve en çok çizilen öğeler sırasıyla Şekil 3'de de görüldüğü gibi, üst ana giriş (50 kişi), geniş su yüzeyi (50 kişi), şelale (45 kişi), çocuk oyun alanı (43) ve çay bahçesi (36) olmuştur. Diğer öğeler ise daha düşük bir oranda hatırlanmıştır. Bu öğelerden ise sadece üst girişin yeri doğru olarak hatırlanabilmiş diğerlerinde ise oldukça büyük bir hatırlanma oranına sahip göletin yerini ise sadece 25 kişi doğru hatırlayabilmiş geri kalan 25 kişi ise yakın yerlerde hatırlayabilirken, şelalenin yerini ise sadece 5 kişi hatırlayabilmiştir (Tablo 1).

Şekil 3: Biliş Haritası Değerlendirmesi II

Figure 3: Cognitive Mapping Assessment II

Çizilme sıraları açısından ele alındığında ise Tablo-1'de de görüldüğü gibi, hatırlanma oranları ile çizim sıraları arasındaki farklar parkın iyi algılanmadığını ortaya koymuştur. Örneğin üst giriş en çok hatırlanan ve yeri en doğru çizilen fonksiyon olmasına rağmen, çizilme sırası olarak 2. sırada yer almıştır. Şelalenin iyi algılanmamasının nedenlerinden biri parkın genelinde ve özellikle şelalenin alt kısmındaki göletin etrafında yer alan dinlenme alanından boğaz manzarasının çok geniş şekilde görülebilmesi ve bu nedenle dikkatin bu fonksiyonlara değil de deniz manzarasına yönelmesi olmaktadır.

Parkın belirgin ve tanımı kolay öğeleri birinci sırada giriş, ikinci sırada ise geniş su yüzeyi olmuştur. Bunlar hem hatırlanma oranları hem de çiziliş sıraları itibariyle başlarda yer almışlardır.

Çocuk oyun alanı ve çay bahçesi ise oldukça büyük oranlarda hatırlanmalarına rağmen çiziliş sıraları oldukça gerilerdedir.

Rampalı merdivenler ve kuytu oturma alanları oldukça düşük bir sayıda hatırlanabilmiş, suni taş bank, bitkilendirme, aydınlatma ve çöp kutuları hiç kimse tarafından hatırlanmamıştır.

Biliş haritasının sonuçları ile anket sonuçları karşılaştırıldığında fonksiyonların beğenilme sıraları ile hatırlanma sıralarının yakınlık gösterdiği anlaşılmıştır.

Biliş haritasındaki çizilme sıraları ve anket sonuçlarına göre (Tablo-2) parkın en belirgin ve tanımı kolay öğeleri sırası ile birinci sırada şelale ve geniş su yüzeyi olarak saptanmış, ikinci sırada ise yine geniş su yüzeyi birinci sırada olup merdivenler ve şelale ikinci sırada yer almıştır. Kuytu oturma alanları, aydınlatma elemanları, çöp kutuları, suni taş bank ve bitkilendirme hiç dikkat çekmeyen öğeler olarak saptanmıştır.

Yine tablodan da anlaşılacağı gibi parkta en çok beğenilen öğeler sırası ile birinci olarak geniş su yüzeyi, ikinci olarak da şelale şeklindedir. Üçüncü sırada çay bahçesi en çok beğenilen öğe olarak belirtilmiştir.

Parkta sayı ve nitelikçe yetersiz öğeler ise birinci, ikinci ve üçüncü sırada bitkilendirme, olarak belirtilmiştir. Çocuk oyun alanı ise birinci sırada yetersiz bulunan ikinci fonksiyon alanı olarak yer almıştır.

Alanda bulunması tercih edilen fonksiyon ve donatılar ise, yine Tablo-2 de de görüldüğü üzere birinci sırada 15 kişi ile gölgeli alanlar, 10 kişi ile büfe vb. satış birimleri, 9 kişi ile daha fazla bank, 6 kişi ile çeşme, 4 kişi ile telefon kulübesi, 3 kişi ile tuvalet, 2 kişi ile heykel, 1 kişi ile de yönlendirici levha olarak belirlenmiştir. İkinci sırada ve üçüncü sırada birbirine yakın değerler ile daha fazla bank ve satış birimi en fazla arzu edilen öğeler olmuşlardır.

Alanın genelinde peyzaj düzenlemesi ile ilgili sorunlar arasında bitkilendirme 1., 2. ve 3. sırada en büyük sorun olarak belirtilmiş, ayrıca merdivenler ve kuytu oturma alanları da sorunlu alanlar olarak saptanmıştır.

4.2 Anlamsal Farklılaşım Testi Bulguları

Anlamsal farklılaşım amacıyla seçilen 9 adet dia test sonuçlarına verilen yanıtlar ve sıfat çiftleri açısından incelendiğinde üst giriş hoş, çevreye uyumlu, etkileyici, özgün, beğenilen, bakımlı, sade ama sıkıcı, düzenli ve sakin bulunmuştur.

Alt giriş ise üst girişe nazaran daha az hoş, daha az beğenilen, sıradan, bakımsız, sakin ve sıkıcı bulunmuştur. Ayrıca alanda yapılan gözlemlerde alt girişin pek kullanılmadığı çay bahçesi ve manzaralı kısmın arazinin üst tarafında yer alması nedeniyle daha çok üst girişin tercih edildiği saptanmıştır. Bunda aynı zamanda arazide kot farkının çok fazla olması nedeniyle, alt giriş ve üst giriş arasında çok dik ve fazla sayıda merdiven olmasının ve üst girişin esas fonksiyon alanlarına yakın olmasının da rolü olduğu saptanmıştır. Aynı nedenden ötürü üst girişteki otopark alt girişteki otoparka oranla daha fazla tercih edilmektedir.

Dik merdivenler hoş değil ama çevre ile uyumlu, etkileyici ama dinlendirici değil, bakımsız, tedirgin edici, düzenli, uyarıcı ve beğenilmeyen olarak nitelendirilmiştir. Alanın üst kısmında bulunan çay bahçesinin arkasındaki rampalı merdivenler ise, dik merdivenlere nazaran daha hoş, çevreyle uyumlu, orta derecede etkileyici, dinlendirici, özgün, bakımlı, ilginç, sade, düzenli, sakin ve beğenilen olarak nitelendirilmiştir.

Şelale ve gölet, alanda en çok beğenilen fonksiyon olarak belirtilmiştir. Çevreye uyumlu, etkileyici, dinlendirici, özgün, hoş, orta derecede bakımlı, rahatlatıcı, ilginç, sade ve sakin bulunmuştur. Ancak yine arazide yapılan incelemeler ile anket sonuçları karşılaştırıldığında parkın özel-

likle üst kısımlarında ve şelalenin bitiş noktasındaki göletin etrafında yer alan dinlenme alanında geniş bir deniz manzarası olması nedeniyle bu dinlenme alanındaki insanlar, şelale ve gölet genel olarak beğenilmesine rağmen, çoğunlukla şelaleye arkalarını dönerek deniz manzarasını seyretmeyi tercih etmektedirler.

Arazinin en alt kısmında yer alan çocuk oyun alanı hoş değil, etkileyici değil, çevreye uyumsuz, dinlendirici değil, sıradan, beğenilmeyen, bakımsız, tedirgin edici, sıkıcı, sade ve düzensiz bulunmuştur.

Alanın manzaraya hakim üst kısmında yer alan çay bahçesi, hoş, çevreye uyumlu, deniz manzarası nedeniyle etkileyici, dinlendirici, özgün, beğenilen, bakımlı, rahatlatıcı, ilginç, sade düzenli ve sakin olarak nitelendirilmiştir.

Alanda az sayıda bulunan kuytu oturma alanları hoş değil, çevreye orta derecede uyumlu, etkileyici değil, sıradan, beğenilmeyen, bakımsız, sıkıcı, sade ve düzensiz bulunmuştur.

Alanın üst kısmında merdiven kenarında bulunan bir adet doğal kaya görünümlü suni taş bank ise hoş değil, çevreye uyumsuz, etkileyici değil, dinlendirici değil, sıradan, beğenilmeyen, orta derecede bakımlı, tedirgin edici, sıkıcı, düzensiz ve uyarıcı bulunmuştur.

5.SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma alanındaki öğelerin çizilme sıraları ile hatırlanma oranları arasındaki farklar, parkın bütünüyle iyi algılanmadığı sonucuna ulaştırmıştır. Bu durumun alanın çok eğimli olmasından ve Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprüleri ile Boğaz manzarasının çok geniş bir şekilde görülebilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü bu yüksek peyzaj potansiyeli, dikkatin fonksiyon alanlarına ve öğelere değil, bu geniş manzaraya yönelmesine neden olmaktadır.

Bu genel belirlemeye karşın, üst ana giriş ve su yüzeyinin, hem çizilme sıraları, hem de hatırlanma oranları en yüksek olarak saptanmıştır. Çocuk oyun alanı ve çay bahçesi ise büyük hatırlanma oranına karşın, çizilme sırası açısından gerilerde kalmıştır.

Biliş haritasının sonuçları ile anket sonuçları değerlendirildiğinde fonksiyonların ve öğelerin hatırlanma oranları ile beğenilme sıralamalarının yakınlık gösterdiği saptanmıştır. Sırasıyla geniş su yüzeyi, şelale ve çay bahçesi en çok beğenilen öğeler olmuştur. Bunda çay bahçesinin manzaraya hakim bir konumda yer almasının rolü büyüktür.

Parkta, çocuk oyun alanı ve özellikle de bitkilendirme yetersiz bulunan fonksiyonlardır. Bitkilendirme ayrıca peyzaj düzenlemesi ile ilgili sorunlar arasında da en büyük sorun olarak belirtilmiştir. Yapısal tasarım açısından güzel örnekleri bünyesinde bulunduran park, gerçekten de mekan hissi ve gölge etkisi yaratmakta yetersiz bir bitkilendirme niteliği taşımaktadır. Bitkilerden çok, döşeme yüzeylerinin kullanıcılar üzerinde yönlendirici etki yaptığı parkın, aynı zamanda bitki dokusunun azlığı nedeniyle güneş ve rüzgar etkilerine açık olması da kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir.

Anlamsal farklılaşım testi değerlendirmeleri de üst giriş, çay bahçesi ve özellikle şelale ve göletin alanda en çok beğenilen fonksiyonlar olduğunu ortaya çıkartmıştır. Buna karşın çocuk oyun alanı, oturma alanları ve banklar da bu değerlendirmede beğenilmeyen öğeler olarak belirlenmiştir.

Tüm bu belirlemeler kapsamında, parkta kullanıcıların beklenti ve isteklerine yönelik olarak yapılacak revizyon çalışmalarına ilişkin bazı öneriler şu şekilde sıralanabilir;

- Peyzaj projesinde yer almasına karşın, parkta bulunmayan bitki türlerinin nicelik ve nitelik açısından tamamlanması,en büyük eksik olarak saptanan bitkilendirme sorununun çözümlenmesine ve de parkın görsel kalitesinin artmasına etken olacaktır.
- Çocuk oyun alanına eksik olan donatıları kazandırılarak işlevselliği artırılmalıdır.
- Park bütününde donatım elemanları (çöp kutuları, aydınlatma elemanları, yönlendirici levhalar, oturma bankları vb.)nitelik ve nicelik açısından yeniden ele alınmalıdır.
- Bakım çalışmalarındaki eksikliğin somut olarak gözlendiği parkta söz konusu yetersizlik ivedilikle giderilmelidir.
- Ulus Parkı'nın güncelliğini ve güzelliğini koruyabilmek için, doğru bir işletme anlayışına tabi tutulması ve sürekli olarak bakım ve onarım çalışmalarının yapılması gerektiği unutulmamalıdır.

LANDSCAPE ASSESSMENT IN ULUS PARK FROM THE USER POINT OF VIEW

Doç. Dr. Hakan ALTINÇEKİÇ
Y. Doç. Dr. İ. Müge (ÖZGÜÇ) ERDÖNMEZ

Abstract

Parks are the urban green spaces that serve people to meet their recreational demands. The landscape assessment of the parks could provide a useful background in the restoration studies especially in the planning, design and construction phases.

In this study, the methodology of landscape assessment has been implemented and the results are discussed.

1. INTRODUCTION

Parks are the urban green spaces. City dwellers are usually distressed with intensive city life and the parks provide possibility to meet their requirements such as recreational needs. In addition they have impact on either the amount of urban green areas and the city's characteristics.

In the phase of planning, the requests and the desires of the users of the parks are generally determined through various methods, however after the park has opened to public, it is seldom that any study to measure users' impressions and reaction is carried out (ÖZGEN 1990). These kind of researches will provide the appropriate revision possibilities for the existing parks' changeable requests and expectations and guide landscape architects for planning and construction of the park spaces'.

Ulus Park chosen as research area is located in Ulus, on the European side of İstanbul. There are single floor restaurant hidden in the ground, one cafe, one cafe-bar, one playground for children, multi-set pools which are suitable for water shows, artificial inns, an amphitheatre to watch water plays in the park. Also there are two parking areas for 55 vehicles.

The restaurant mentioned above and the cafe-bar are rented from municipality and managed by private sector. These places have their own entrance.

Although many plant species are included in the landscape project, they are not existing in the park. Furthermore it can be seen that the number of the plants in the park is less than that described in the project.

The most significant functional area in the park is the multi-set pool with a pond which has been formed with artificial rocks by utilizing the slope of the area. There is also an elevation difference of 30 m between the upper level and the bottom.

The method used in the study can be considered in 5 sections as literature research, monitoring research, cognitive mapping, questionnaire, and semantic differential.

First of all, the studies made by LYNCH(1960), KÜLLER(1972), ÖZGEN(1982)(1990), ÖZBİLEN(1984) and ÖZGÜÇ(1999) were examined. 50 students from the Department of Landscape Architecture were taken to the research area. After, the area was presented to the students and they spent 1.5-2 hours in the park.

Cognitive Mapping and Questionnaire: One week later, the application of the requested cognitive map and questionnaire were done in the class.

Semantic Differential: 9 components were chosen through the cognitive mapping and questionnaire and their slides were taken. 12 pairs of adjectives were chosen to evaluate these slides according to the semantic difference method. The findings of cognitive mapping, assessment of questionnaire and the semantic difference tests can be gathered together with the followings:

1. Findings of Cognitive Mapping and Questionnaire,
2. Findings of Semantic Differential Tests.

1. Findings of Cognitive Mapping and Questionnaire: The most drawn components found in the research area were, upper main entrance, wide water surface, waterfall, playground for children and cafe. The other components were remembered in lower rates.

As we considered by the turn of drawings, it was found out that the difference between remembrance rates and the drawing turns was not perceived. Most specific components in the park were the entrance and the wide water surface. Wide water surface, waterfall and the cafe were the most liked components. Planting and the playground were found inadequate in the park. Shaded areas, sales agencies, seating facilities, fountains of drinking water, telephone booths, WC, sculpture and direction signs were preferred functions and equipments. Planting was the biggest problem in the landscape design. Stairs and the hidden seating areas were also determined as problematic areas.

2. Findings of Semantic Differential Tests: Upper main entrance was found nice, harmonious with environment, liked, effective, authentic, well kept, simple but boring, tidy and tranquil. On the other hand, bottom entrance was found less nice, unliked, ordinary, neglected, tranquil and boring. Straight stairs were described as worth but harmonious with environment, effective but non-restful, neglected, tidy, disquiet, stimulative and unliked. Waterfall and the pond were clarified as most liked function. They were found harmonious with environment, effective, restful, authentic, nice, well kept, interesting, simple and tranquil. The playground situated in the bottom of the area was found worth, ineffective, inharmonious with environment, unrestful, ordinary, unliked, neglected, disquiet, boring, simple and unsystematic. The cafe commanding the seascape situated in the upper part of the area was found nice, harmonious with environment, effective, restful, authentic, liked, well kept, interesting, simple, tidy and tranquil.

Some suggestions related to the revision studies to be done according to the users' requests and desires were given below:

- Plant species which don't exist in the park in spite of their existence in landscape project should be completed as quality and amount to solve planting problems and expand visual quality of the park.
- The playground's functionality should be increased by adding the deficient equipments

- The equipments (trash cans, direction signs, seating facilities, etc.) should be again considered by quality and amount all over the park:
- To maintain the interest and beauty of Ulus Park, it should be managed with right comprehension. Regular care and restoration studies should also be done.

KAYNAKLAR

ALTINÇEKİÇ, H.,1996: İstanbul Parklarındaki Peyzaj Uygulamalarına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Flora Enformasyon, Aylık Çiçekçilik, Park ve Bahçe Dergisi, Sayı:8, İstanbul.

CHOWN, E., 1999: Making Predictions in an Uncertain World: Environmental Structure and Cognitive Maps, Adaptive Behavior, Vol. 7, Issue 1, p. 17, 2 diagrams.

ISAACS, R., 2000: The Urban Picturesque: An Aesthetic Experience of Urban Pedestrian Places. Journal of Urban Design, Vol. 5, Issue 2, p. 145, 36 p., 12 diagrams.

İ.B.B.B., 1994: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı, Projeler (1989-1994). BELBİM Sanayii ve Tic. A.Ş. Ofset Tesisleri, İstanbul.

KÜLLER, R., 1972: a Semantic Model for Describing Perceived Environment. National Swedish Building Research D. 12, Lund.

LYNCH, K., 1960: Image of the City. MIT Press, Cambridge.

ÖZBİLEN, A., 1983: Meryemana (Sümela) Kırsal Yöresinde Yapay-Doğal İmgelem Öğelerin Araştırılması. K.T.Ü. Yayınları, No: 34, Basılmamış Doktora Tezi, Trabzon.

ÖZGEN, Y., 1982: Doğu Karadeniz Bölgesinde Ordu- Hopa Arası Kıyı Yolunun Peyzaj Özellikleri. Peyzaj Mimarlığı Açısından Ortaya Koyduğu Sorunlar ve Çözümü Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi, K.T.Ü. Orman Fakültesi, Trabzon.

ÖZGEN, Y., 1990: Kullanıcı Açısından Parkta Peyzaj Değerlendirmesi. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Cilt 40, Sayı 2, İstanbul.

ÖZGÜÇ, İ. M., 1999: TEM Hadımköy-Kınalı Arası Peyzaj Planlaması Üzerinde Görsel Araştırmalar. Doktora Tez Özeti. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Cilt 49, Sayı 2, İstanbul.

YILDIZCI, A. C., 1982: Kentsel Yeşil Alan Planlaması ve İstanbul Örneği. Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul.